

TARİH DERS KİTAPLARI İÇERİSİNDE ÖTEKİLEŞTİRİLEN ARAPLAR

ÖZET

Bu makalede Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı liselerin birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarında okutulan tarih ders kitaplarında Arap imajının nasıl oluşturulduğu, Arap halkının tarihine ne kadar yer verildiği ve karşılıklı ilişkilerde nasıl bir dil kullanıldığına dikkat çekilmek istenmiştir. Zaman olarak çok geniş bir dönem taranmış, cumhuriyetin ilanından günümüze kadar okutulan tarih ders kitaplarının neredeyse tamamı incelenmiştir. Bunun yanında ders kitaplarındaki bilgilerin bu iki halkın ilişkilerine olan etkisine de kısaca değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Araplar, Türkler, tarih ders kitapları, ötekileştirme

Türklerin ve Arapların milattan önce VI. ve VII. yüzyıllardan itibaren birbirleriyle temasları olduğunu tarih kitaplarından biliyoruz.¹ Yüzyıllarca birbirlerine yakın, bazen de aynı coğrafyalarda yaşayan bu iki köklü milletin ilişkileri, özellikle İslamiyet'in Arap yarımadasına inmesiyle farklı bir seyir izlemiştir. Hz. Muhammed'in (d.571-ö.632) bir peygamber olarak görevlendirilmesi ve akabinde İslam'ın Müslümanlar tarafından dünyanın birçok bölgesine taşınması genellikle sınır komşusu olmuş bu iki medeniyeti karşı karşıya getirmiştir. Önceleri Müslüman Arapların cihat faaliyetleri gereği, Orta Asya'daki Türkler üzerine yaptıkları seferlerle çatışmaya dönüşen Türk-Arap ilişkileri Türklerin Müslüman olmasıyla farklı bir boyut kazanmış, İslam orduları içerisinde üst düzey görevler alan Türkler ilerleyen zamanlarda Müslümanların hamisi olmuştur. Bu konumlarıyla Türkler, zamanla Araplar başta olmak üzere birçok topluluğu egemenlikleri altına almışlardır. Dolayısıyla İslamiyet'in gelişini bir sınır olarak kabul edersek direkt ilişkilerin başladığı VII. yüzyıldan günümüze kadar münasebetler farklı ölçeklerde devam etmiştir.

Yüzyıllarca beraber yaşan Araplar ve Türkler tarihleri boyunca kader ortaklığı yapmış olmalarına rağmen bu uzun süreli münasebetler tarih ders kitaplarına pek yansımamıştır. İslam tarihi bahsini saymazsak liselerde okutulan ders kitaplarında Araplar, hatta Türk-Arap ilişkileri çok sınırlı bir hacme sahiptir. Mevcut bilgiler de genellikle ötekileştirici ve yönlendirici bilgilerdir. Araplarla ilgili değerlendirmelerin kapsamı, Müslüman

Arapların henüz İslam'ı kabul etmemiş Türklere yaptıkları "zulüm ve yağma" ile I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlıya karşı yapıldığı söylenen "ihametle" sınırlıdır. Aslında cumhuriyetin kuruluşundan 2000'lerin başına kadarki ders kitaplarında Araplarla ilgili bahisler pek değişmemiş, küçük bazı düzeltmelerle aynı bilgiler yıllarca yazıla gelmiştir. Bu rutinliğin bir nedeninin de genellikle ders kitaplarının aynı kişiler tarafından yazılması ve bir yazarın yayınladığı kitabın onlarca yıl öğrencilere okutulmasıdır.

Aslında tarih kitaplarımızda yer alan, diğer milletlerle ilgili öznel ve ötekileştirici, ifadelerin benzerlerine Arap ülkelerinde okutulan ders kitaplarında da rastlanmaktadır. Nitekim bazı araştırmacıların Arap öğrencilere okutulan ders kitapları üzerindeki sınırlı incelemeleri bile olaylara tek taraflı bakmanın ne kadar bilimsellikten uzak olduğunu ve gençlerin resmi ideolojinin sunduğu bilgilerle nasıl yanlış yönlendirildiğini ortaya çıkarmaktadır.²

TARİH DERS KİTAPLARININ ANALİZİ

Latin harfleriyle yazılmış ve bizim ulaşabildiğimiz en erken tarihli tarih ders kitabı 1929 yılında, Maarif Vekâletinin öğretmenlerden oluşan bir komisyona yazdırdığı ders kitabıdır. Talebe el kitapları serisi adıyla anılan ve kısımlar halinde neşredilen eserin II. Kısımında Arapların tarihine iki sayfa kadar değinildikten sonra İslam'ın gelişi ve ardından sırasıyla, Peygamber Efendimiz, Dört Halife, Emeviler ve Abbasiler dönemi anlatılmaktadır. Burada dikkati çeken husus, Araplara yöne-

lik bir olumsuz ifadeden ziyade Hz. Muhammed ve diğer İslam büyüklerinin anılış şeklindeki olumsuzluktur. Hz. Muhammed sadece Muhammed şeklinde anılırken dört büyük halife de Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali olarak- herhangi bir saygı unvanı eklenmeden- yazılmıştır.³

Cumhuriyet döneminin kapsamlı ilk ders kitabı ise Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin dört cilt halinde, mebuslardan oluşan bir komisyona hazırlattığı tarih kitabıdır. 1931 yılında hazırlanan bu kitabın giriş kısmında kitabın ümmetçilik ve Osmanlıcılığa bir tepki olarak yazıldığı belirtilmiştir. Türk ırkına yönelik yapılan atıflar kitabın milliyetçi bir bakış açısıyla yazıldığını açıkça göstermektedir. Özellikle Arapçaya yönelik eleştirilerin harf inkılâbının hemen ardından yapılması bu devrimin topluma benimsetilmesi ile ilgili bir çaba olmalıdır. Arapçayla ilgili ifadeler kitapta "1928'e kadar bütün Türkler arasında kullanılan Arap harfleri Türk lisamına hiç uygun olmayan bir yazı sistemi idi. Kuvvetli sadalarla dolu Türk lisanı sada alametleri pek az olan bu Arap yazı sistemi içinde esir gibi idi. Bu Arap alfabesi dünyanın en muğlak alfabelerinden biridir"⁴ şeklinde yer almıştır.

Tarih kitaplarında Araplarla ilgili en sert ifadeler hiç şüphesiz Emevilerin saltanat dönemlerini anlatırken kullanılmıştır. Özellikle Horasan valisi Kuteybe b. Müslim'in (669-715) Maveraünnehir seferi neredeyse tüm tarih kitaplarında aynı şekilde anlatılır: "*Geçtiği yerleri kana bulayan*", "*13 sene Türk kanı döken*", "*kanlı bir kumandan*"⁵ olan Kuteybe, şehirde eli silah tutan ne kadar Türk varsa vahşiyane bir şekilde onları boğazlayan biri olarak sunulur. Devamla: "*Talkan mamuresi de tahrip edildi. Burada da tüyler ürperten korkunç bir katliam yapıldı. Araplar; teslim olan Türkleri kılıçla doğramaktan yorulunca zavallıları sıra sıra ağaçlara astılar. Talkan'a giren yolun altı kilometre uzunluğundaki kısmı iki taraflı ağaçlara asılan insan cesetleriyle korkunç bir koruluk şeklini aldı.*" Kuteybe işitilmedik facialar yaptı."⁶ "*Harezm şehirlerini yağma ettikten sonra kardeşi Abdurrahman'ın esir ettiği dört bin Türk gencini boğazlattı.*" "*Geçtiği mamurelerde yanmış harabeler ve parçalanmış Türk cesetlerinden başka bir şey bırakmayan Kuteybe'nin oynadığı bu dram, kesik başının halife Süleyman'ın ayakları altına atıldığı zamana kadar devam etti*"⁷ "*Bununla beraber, Arapların Türk memleketlerine olan tecavüzleri, otuz sene kadar adı çapulcu akınlarından ibaret kalmıştır.*"⁸ Benzer ifadelerin biraz daha yumuşatılmış şekli, kitabı 1950 ile 1970 yılları arasında liselerde okutulan yazarlardan bir olan Niyazi Akşit tarafından da dile getirilmiştir: "*Araplar Beykent şehrini aldı. Görülmedik derecede zulüm yaptılar: Eli silah tutan ne kadar adam varsa öldürüldü.*"⁹ Aynı dönemlerde Milli Eğitim Başmüfettişlerinden Emin Oktay da kitabında neredeyse 1941 yılında komisyon tarafından yayınlanan kitaptakine benzer ifadelerle konuyu dile getirmiştir.¹⁰

Yine Türgeşlerle Araplar arasındaki mücadele anlatılırken benzer bir üslup kullanılır. Niyazi Akşit, diğer birçok yazar gibi İslam öncesi Arapların ne derece kötü durumda olduklarını anlatır. Diğerlerinden farklı olarak kullandığı ifade ise halk arasında bir dönem çok yaygın bir söylem olan "Araplar çok pis idiler" tespittir.¹¹

İbrahim Kafesoğlu (1914-1984) gibi milliyetçi karakterde

olan yazarlar, Türklerin İslam dini inancına değil, Türk ülkesinde Arap hâkimiyetine karşı çıktıklarını ifade edecekti. Zaten bu yazarlar aynı dönemde yayınlanan diğer kitaplardan farklı olarak, Emevilerin Maveraünnehir'de Türklerle yaptıkları savaşları yağma olarak değil, mücadele olarak izah ederler.¹² Türgeşlerin liderlerinden Arapların eline esir düşen Baga Tarkan'ın öldürülmesini de dönemin kitapları dramatik bir üslupla anlatır: "*Türkler hakanın kurtulması için pek çok kurtuluş parası teklif ettiler. Fakat Horasan valisi Nasır ibn Seyyar bunları kabul etmediği gibi üstelik şimdiye kadar 72 muharebeye girmiş olan bu büyük Türk hakanını, Türk ordusunun gözü önünde astırdı (728).*"¹³

Emeviler dönemi, tarih ders kitaplarında büyük bir nefretle anlatıldığı gibi bu çalışmalarda ilginç çıkarımlara da rastlanır: "*Arapların istila maksatları(nı) İslamlığın neşri gibi dini bir mefkûreye atfetmek katiiyen doğru değildir. Bilhassa Emevi halifelerine inanmadıklarından (dolayı onlara) çok kere tahkir ettikleri, Muhammed dininin neşri gibi bir maksat atfetmek, hakikatten çok uzaklaşmaktır. Onlar yalnız zengin ve mamur ülkeleri talan etmek, gittikçe genişleyen bütçelerine yeni yeni varidat membarları bulmak gibi hasis emeller arkasında koşmuşlardır. Asırlardan beri hâkim yaşayan Türkler tabiatıyla bu çapulcuların hükmü altına giremezlerdi. (Türkler) İslam dinini kabul ederek efendilikten mevaliliğe inemezlerdi.*"¹⁴

Bazı ders kitabı yazarları Arapları sadece Türklerle ilişki içerisindeyken tahkir etmez, Bizans'la yapılan mücadelelerinde de onları düşman gibi görürler. İngiliz Erkek Lisesi Tarih öğretmenlerinden Bedriye Atsız ve Galatasaray Lisesi Tarih öğretmenlerinden, Hilmi Oran'ın yazdığı ders kitabında Bizans-Emevi ilişkileri bir Rum yazarın kaleminden çıkıyor hissi uyandırır: "*Heraklyus zamanında Bizans'ı yepyeni bir tehlike daha tehdit ediyordu. Bu tehlike, İslamlığın verdiği hızla Arap yarımadası sınırlarını aşan ve bütün Ön Asya'ya yayılmak istidadını gösteren Arap tehlikesiydi. Bu sülale zamanında Müslüman Araplar, Arap Yarımadası'nın dışına çıkarak Suriye'yi ellerine geçirmişler; kara ve denizden Bizans'a kadar gelerek şehri muhasara etmişlerdir. Kuşatma beş yıl kadar sürmüştü, bu felaketten ancak Grejuva (Rum ateşi) sayesinde kurtulabilmişler.*"¹⁵ Aynı yazarlar bir başka yerde de Bizans'la mücadele eden Araplar için "yağmacı" ifadesi kullanmışlardır.¹⁶ Bu tarih kitabı yazarlarında Arap rahatsızlığını Dört Halife devri anlatılırken de görmek mümkündür: "*Ebubekir ve Osman o kadar Müslüman olmuşlardır ki kendilerinde Araplık adına bir şey kalmamıştı. Osman'da ise Araplıktan bazı izler vardı*"¹⁷ Emeviler konusunda kantarın topuzunu kaçıran Atsız ve Oran ikilisi seksen dokuz yıl süren Emeviler döneminde on dört halife-hükümdar geldiğini, bunların Müslüman'dan çok Arap milliyetçisi olduklarını söyler.¹⁸ İki bin iki yılda okutulmaya başlanan A. Gündoğdu ve O.Üçler Bulduk'un yayınladığı, Tarih ders kitabında; Arapların, Hazar ve Türgeşlerle yaptıkları mücadeleden bahsedilmeye beraber öğrenciyi nefrete sevk edecek bir dil kullanılmamıştır.¹⁹ Bununla birlikte, genel olarak Emevilerden, özellikle onların Maveraünnehir fetihlerinden bahsederken, şiddetli eleştiriler aynı yazarlar tarafından da ifade edilmiştir. Bu yazarlar özellikle Emevilerin yaptıkları yağma ve katliamlar-

dan dolayı Türkler arasında İslam'ın hızlı yayılmadığını söylemektedirler.²⁰ Bugün okutulan İki bin sekiz baskılı Tarih ders kitabında ise, Araplarla ilgili ötekileştirici ve öğrencileri kin-nefret duygularına sevk edecek ifadeler tamamen kaldırılmıştır.²¹ Gelinen bu durumu olumlu bir gelişme olarak okuyabiliriz.

Tarih ders kitaplarında Abbasiler dönemi, Emevilerden çok farklı bir üslupla anlatılır. Emeviler döneminde "Arap" ifadesi kullanılırken Abbasiler döneminde topluluk Müslümanlar olarak değerlendirilir. Bu dönemde Türkler, eski cengâverliklerini kaybetmiş, savaşmaktan ziyade, rahat ve huzur içerisinde yaşamak isteyen Arapların yardımlarını istedikleri kimseler olmuştur. Halife Mu'tasım (794-842) Bağdat'tan gelen Türklerin ahlaklarının ve cengâverliklerinin bozulmasını önlemek için onlara yeni şehirler yapmış ve Araplarla evlenmelerini kesinlikle yasaklamıştır.²² Özellikle Selçuklular zamanında Abbasi halifelerinin görevinin Türk sultanlarının isimlerini hutbede okumaktan başka bir şey olmadığı belirtilmiştir.²³ Bedriye Atsız ve H. Orhan ikilisi iddiaları biraz daha ileriye götürerek, Abbasi Devletinin bir Arap devleti olmadığını Türk-Fars-Arap devleti olduğunu söylemişlerdir.²⁴

Genel olarak Abbasilerle Türkler arasındaki ilişkinin çok iyi olduğu, Türklerin bu dönemde valilik, komutanlık gibi birçok üst düzey görevlerde buldukları ifade edilir. Bununla birlikte Abbasiler döneminde, hem de bu devletin en önemli ve adil hükümdarı Harun Reşit (766?-809) zamanında yaşandığı söylenen bir hadisenin, 1941 yılında Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti tarafından basılan ve bir komisyon tarafından hazırlanan lise iki tarih kitabında "*Birçok Alevileri kendi gözü önünde kollarını, bacaklarını kırarak boğdurmıştır.*"²⁵ Şeklinde kıskırtıcı bir üslupla yer alması dikkat çekicidir.

Türk-Arap ilişkileri ders kitaplarında, Osmanlıların bölgeyi ele geçirmeye başladıkları Yavuz Sultan Selim döneminden sonra yer almaz. I. Dünya Savaşına kadar geçen süre içerisinde Araplardan hiç bahsedilmez. Geçmiş dönemler anlatılırken de Arap kelimesi gayet tutumlu kullanılır. Bu konuda bir yabancı araştırmacının yaptığı tespit gerçekten dikkat çekicidir. Ona göre Türk tarihinde en problemliler ilişkiler olarak gözükten Ermeni ve Rumlarla olan münasebetler izah edilirken bile hainlikten pek bahsedilmez. Onlar biraz düşman kardeş gibidir. Her şeye rağmen onlarla ilişki kurulabilir bir orta yol bulunabilir.²⁶ Oysa Araplara "hain" sıfatını yakıştırmak, "arkadan vurdularını" söylemek çok kolaydır. Nitekim I. Dünya Savaşında yaşanan hadiselerin ne kadar genelleyici ve ötekileştirici olduğu dikkat çekicidir. Cumhuriyetin ilanından sonra Türk Tarih tezinin ciddi olarak ilk kez kitaplara geçtiği dört ciltlik tarih ders kitabında hilafelik ve bu bağlamda Arapların ihaneti sık sık değinilen konulardandır. Özellikle hilafetin kaldırılmasının yakın dönemlerde olduğu göz önünde bulundurulursa bu inkılabın haklılığının ispatlanması adına bu bahse fazlaca yer verilmesi anlaşılabilir gözükmektedir. Ancak hilafetin hükümünün bittiği anlatılırken, Araplara yönelik iddiaların aşağılayıcı ve ötekileştirici olduğu açıktır. I. Dünya Savaşında yaşananlar anlatılırken "Bundan daha acı bir hakikat olarak peygamberin torunu Şerif Hüseyin, düşman altınını, İslamlık haysiyetine ve İngiliz himayesinde bir krallığı; halife idaresin-

deki şerifliğe değişerek oğulları, torunları ve bütün hısım akrabasıyla birlikte hilafete isyan etti. İslamlığı zulümden, kölelikten kurtarmak ve şerefli olmak için damarlarının temiz kanını asırlarca cömertlikle akıtmış olan Türk'ü, peşine takdığı çöl ve şehir Araplarına öldürtmekte, İslam olmayan düşmanlarla yarıya çıktı."²⁷ Yine bu serinin üçüncü kitabında Almanya'nın Osmanlı Devletini halifelik makamından yararlanmak için yana çekme çalışmaları anlatılırken ihanet tespiti tekrarlanır. "*Araplar; hilafete ihanetle, düşmanlarının tarafına geçip Osmanlıların aleyhine harbe iştirak ettiler.*"²⁸ Aslında bu anlatım belki biraz yumuşatılarak günümüze kadar gelmiştir. Burada ilginç olan şey Osmanlı Devleti'ne karşı başta Şerif Hüseyin (1854-1931) olmak üzere ayaklanan Arapların sanki bölgedeki bütün Arapları kapsıyor gibi kabul edilmesidir. Yani ders kitaplarında genellikle herhangi bir ayırım yapılmadan bütün Arapların İngilizlerle anlaşarak Osmanlıya karşı savaştıkları hissi uyandırılır.²⁹ Genel olarak ifade edilecek olursa; tarih kitaplarının İslam Tarihi kısmı yazılırken, Araplara olan bakış açısı ile Arapların Maveraünnehir bölgesine yaptıkları akınların ve I. Dünya Savaşında yaptıkları "ihanetlerin" geçtiği bölümlerdeki anlatım birbirinden çok farklıdır. Özellikle Arapların İslam öncesi dönemlerinden bahsedilirken onların ne kadar pis, zalim ve putperest olduklarına yönelik yapılan vurgu dikkat çekicidir.³⁰ Her iki durumda da acımasız bir genelleme ve açık bir ötekileştirme gözükür.

Aslında Arap kimliğinin Türkiye'de bir imaj sorunu olduğu kesindir. Özellikle dilimize yerleşen bazı atasözleri ve deyimlerin, Arap ırkını bilerek ya da bilmeyerek aşağıladığı ve ötekileştirdiği de görülmektedir. "Ağaçtan maşa, Arap'tan paşa olmaz", "İşler Arap saçına döndü", "Ne Şam'ın şekeri ne Arap'ın yüzü" bunlardan sadece bir kaçıdır.

Türk-Arap ilişkilerinin uzun yıllardır istenilen düzeyde olmasının yanlış bir kültür anlayışından ve temelsiz bir tarih bilgisinden kaynaklandığı açıktır. Arap ders kitaplarında da Türklerle ilgili özellikle son 70-80 yılın iç gelişmelerinin gerçekle ilgisi olmayan bir şekilde değerlendirildiği kesindir. Türk ders kitaplarında Arap dünyasıyla ilgili neredeyse hiçbir bilginin olmaması, mevcut bilgilerin de oryantalist bir bakış açısıyla oluşturulduğu düşünüldüğünde değerlendirmelerin de bu minval üzere olacağı tabiidir.³¹

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarih ders kitaplarında geçen olumsuz, kin ve nefret kokan, ötekileştirici ifadeler, iki ülke insanların geleceği olan gençlere, yüzyıllarca birlikte yaşadıkları komşularının yanlış tanıtılmasına neden olmaktadır. Yıllardır komşularıyla bazı problemler yaşayan Türkiye'nin bu sorunları son yıllarda gösterilen çabayla aşmaya çalıştığı görülmektedir. Hemen güney komşumuz olan Suriye ile bir zamanlar yaşadığımız sınır ve benzeri sorunlar bugün halledilmiş; iki ülke halkları artık dostane duygularla birbirlerine bakmaya başlamıştır. Bu durum Tarih ders kitaplarında da müşahade edilebilmektedir. 2008 yılında yazılan yeni Tarih I kitabı ve önümüzdeki yıl okutulacak olan, *Tarih II* ders kitaplarında Araplarla ilgili olumsuz

ifadelerin kaldırıldığı ve daha objektif, iki taraf öğrencilerini düşmanlığa sevk etmeyecek bir dil kullanıldığını görmek sevindiricidir.

UNESCO'da 1974 yılında "Karşılıklı Anlayış, İşbirliği ve Milletlerarası Barış Eğitimi" başlığı altında üye ülkelerin ders kitaplarının karşılıklı değiştirilerek incelenmesi kararı alınmış ve bu karar birçok ülkeyle birlikte uygulamaya konulmuştur. Özellikle Avrupa Birliği çerçevesinde Türkiye ve Yunanistan'ın bu anlamdaki çalışmaları dikkat çekicidir. Bu bağlamda, Türk ve Arap sivil toplum örgütlerinin de benzer bir çalışma içerisinde oldukları basından edinilen bilgiler arasındadır. Arzu edilen şey son yıllarda komşularıyla iyi ilişkiler içerisinde olan Türkiye'nin, geleceğini emanet edeceği gençlerine, sağlıklı bir tarih bilgisi vermesi ve sınırları etrafında yaşayan toplumları ötekileştirici ve aşağılayıcı ifadelerden uzak bir eğitim anlayışını benimsetmesidir. Hiç şüphe yok ki bu tarz bir çalışma karşılıklı olarak koordinasyon halinde yapılmalı ve gerçekçi bir tarih eğitimi komşu ülkelerin geleceği için de biran evvel oluşturulmalıdır. Eğitimin evrensel amaçları da ancak bu tür bir tarih dili ile kurulacaktır.

■ DİPNOTLAR

- 1- İki Tarafın Bakışı Açısından Türk Arap İlişkileri, İRCİCA yay., İstanbul 2000, s.8.
- 2- İsmail Soysal, "İbrahim Dakuki'nin Tezi Üzerine yapılan Yorum", Arap Türk İlişkilerinin Geleceği, (Seminer Bildirileri), İstanbul 1994, s. 545.
- 3- Tarih, II. Kısım, İstanbul 1929, s. 5-13.
- 4- Tarih I, M.Tevfik Bey, Semih Rıfat Bey, Yusuf Akçura vd., TTTC, İstanbul 1931, s. 46.
- 5- A.g.e., methal kısmı, s. 65.
- 6- Tarih II, Komisyon, TTTC, Ankara 1941, s. 143-144.
- 7- A.g.e., s. 145.
- 8- A.g.e., s. 143.
- 9- N. Akşit, Tarih II, İstanbul 1950, s. 55.
- 10- Emin Oktay, Tarih II, İstanbul 1952, s. 89.
- 11- Akşit, a.g.e., s. 39.
- 12- İ.Kafesoğlu-Altan Deliorman, Tarih I, İstanbul 1976, s. 149-50.
- 13- E. Oktay, a.g.e., s. 90, 35-36.
- 14- Tarih II, TTTC, Ankara 1941, s. 146.
- 15- B. Atsız-H.Oran, OrtaÇağ Tarihi II, İstanbul 1956, s. 17-19.
- 16- A.g.e., s. 50-51.
- 17- A.g.e., s. 47.
- 18- A.g.e., s. 49.
- 19- A.Gündoğdu- O.Ü. Bulduk, Tarih I, İstanbul 2007, s. 70,74.
- 20- A.g.e., s. 113.
- 21- Y. Okur-İ. Genç vd., Tarih I, İstanbul 2008, s. 95.97.103.
- 22- E. Oktay, a.g.e., s. 99-100.
- 23- Tarih II, TTTC, Ankara 1941, s. 151-52.
- 24- B. Atsız-H.Oran, a.g.e., s. 52.
- 25- Tarih II, TTTC, Ankara 1941, s. 150.
- 26- Etienne Copeaux, "Türkiye'de 1931-1993 Arasında Tarih Ders Kitapları", Tarih Eğitimi Eleştiriler, Yaklaşımlar, İstanbul 2003, s. 111.
- 27- Tarih IV, Komisyon, TTTC, İstanbul 1934, s. 167
- 28- Tarih III, Komisyon, İstanbul 1931, s.152
- 29- Kemal Kara, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, İstanbul 2008, s. 24; Enver Behnan Şapolyo, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, İstanbul 1973, s. 269-272.
- 30- Etienne Copeaux, "Türk kimlik Söyleminin Topografyası ve Kronografisi", Tarih Eğitimi ve Tarihte Öteki Sorunu, s.İstanbul 1998, s. 77-78.
- 31- Kemal Karpat, "Türk Arap İlişkilerine Toplu Bir Bakış", Türk-Arap İlişkileri: Geçmişte, Bugün ve Gelecekte, I. Uluslar arası Konferansın Bildirileri, (18-22 Haziran 1979 Ankara), s.3-4,

■ SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

- Akşit Niyazi, Tarih II, Remzi Kitabevi, İstanbul 1956.
Akşit Niyazi- Oktay Emin, Tarih I, Remzi Kitabevi, İstanbul 1950.
Atsız Bedriye- Oran Hilmi, Tarih II, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1956.
Bulduk O. Üçler-Gündoğdu A., Tarih I, İstanbul 2000.
Çağatay M.- Akşit Niyazi- Oktay Emin, Lise II, İstanbul 1957.
Çakırtaş Osman, Tarih II, Koza Yayınları, bry.
Dikmen Selahaddin-Koçak Kemal, Tarih I, Üner Yayınları, İstanbul 1990.
Kara Kemal, Tarih II, Önde Yayınları, İstanbul 2007.
Kafesoğlu İbrahim-Deliorman Altan, Tarih, Tarih I, İnkılap Kitabevi İstanbul 1976
-----, Tarih II, İstanbul 1976.
Mansel A.Müfit-Baysun Cavid-Karal E. Ziya, Tarih I, Maarif Vekaleti, Ankara 1942.
Merçil Erdoğan vd., Tarih I-II, Ankara 1989.
Miroğlu İsmet- Halaçoğlu Yusuf, Tarih III, İstanbul 1989.
Oktay Emin, Tarih III, İstanbul 1968
Oktay Emin, Tarih II, Atlas Yayınevi, İstanbul 1951.
Okur Yasemin-Genç İlhan vd., Tarih, MEB, İstanbul 2008.
Özbek S. Vd, Tarih I, Tutubay Yayınları, Ankara 1995.
Öztuna Yılmaz, Tarih III, MEB, Ankara 1979.
Palazoğlu Ahmet Bekir- Bircan Osman, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Koza Yayınları, Ankara 1997.
Parmaksızoğlu İsmet- Çağlayan Yaşar, Tarih I, Funda Yayınları, İstanbul 1976.
Parmaksızoğlu İsmet, T.C. İnkılap Tarihi, İstanbul 1981.
Su Mükerrrem, Mumcu Ahmet, T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Ank. 1981.
Sümer Faruk-Turhal Y., Tarih I, Ankara 1986.
Şapolyo Enver Behnan, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Rafer Zaimler kitabevi, İstanbul 1973.
Şirin Veli, Tarih II, Candaş Yayınları, İstanbul 1995.
Tevfik M.-Rıfat Semih-Akçura Yusuf vd. Tarih I-IV, TTTC, Ankara 1931.
Türhan Yüksel, Tarih II, Ders Kitapları Yayıncılık, İstanbul 1985.
Mumcu Ahmed vd., Tarih I, İstanbul 1950.
Mumcu Ahmed vd., Tarih II, İstanbul 1950.
Mumcu Ahmed vd., Tarih III, İstanbul 1950.
Uğurlu Nurer-Balci E., Tarih II, Serhat/Özgün Yayınları, İstanbul 1989.
Uğurlu Nurer, Tarih I, Özgün Yayınları, İstanbul 1998.
Yıldız Hakkı Dursun, Alptekin Coşkun, Bostan İdris, Tarih I, Servet Yayınları, İstanbul 1990.

(*Kaynakların taranmasında bana yardımcı olan öğrencilerim; Seda Özel ve Neslihan Hasanusta'ya teşekkür ederim.)

OTHERED ARABS IN HISTORY BOOKS

Abstract

In this article, we will see how Arab's image is formed, how Arabian society is regared in history and what king of language Arabs use in relations with other nations through the history books of Ministry of Education. Wide span of time and almost all of the history books since the foundation of Turkish republic has been investigated. Besides, the effects of history text boks on the interrelation ship of these two societies hav been mentioned.

Key words: Arabs, Turks, history books, othering

We know that Turks and Arabs are in relations since B.C VI th and VII th century. The relations of these two nations gained a new angle after Islam had spread in Arab peninsula. Prophet Muhammed's selection as a prophet and Islam spread over the neighbour countries often helped these two nations to get into relations. Previously, the conquest of Arabs of Middle Asia caused these Turk and Arab nations to use a hostile manner against them, but soon after Turks accepting Islam, these relationships gained a new angle and Turks soon came into higher positions in Islam army. With their position, Turks not only ruled Arabs but also many other nations. So if we accept Islam's acceptance as start of a new age, there has been many various changes in these relationships since VII th century when first relations took place.

Although Turks and Arabs are in same conditions in their destiny, these relations are rarely mentioned in history books. If we omit Islam history, there is limited knowledge about Arab-Turk relations in history books which are used at high schools. Present information is either othering or biased. Total of information related to Arabs is on the cruelty and plunder they did to non Muslim Turks before they accepted the Islam and limited to their betrayal they did to Ottoman Empire before World War I. In fact, from the foundation of republic till to 2000's , this information was generally meaning same thing except a few changes. The reasons for these routin are that these books written generally by the same people and published by an author are used for many years in schools.

In fact we can also see othering and subjective information in books of Arab history. As a result, some researchers limited investigations on history books of Arabs which are used by Arabian students prove that subjective and one sided view of

this situation is far from being from scientific and how young people are misleded by the information given from through this wrong ideologies.

Analoyis of History Books

The first book we found is the history book written in 1929 and in Latin alphabet by the teachers of Maarif Vekalet council. Islam's process, Our Master prophet, four caliphs, Emevies and Abbasis era are mentioned after two pages of Arabian history in these series of the book known as "Students Hand Books". What is wrong here is not only the negative view to Arabs but also the mistaken information about Muhammet the Prophet and other Islam philosophers. Muhammed the Prophet was only named as Muhammed and other four caliphs were named as Ebubekir, Ömer, Osman and Ali and they did not use respective titles before their name.

First important book of Republic Age is the book prepared by Turkish History Examination Council , as four books. In the preface of this book, it is notified that this book is prepared as a rejection to Ottomanism. Implies made on Turkish nation clearly show that this book is written in nationalist style. Especially the criticism made on Arabian language soon after the alphabet revolution shows that this is an aim to make people accept these innovations. These were written about Arabian Alphabet "Arabian letters which had been used till 1928 was not suitable for Turkish language. Turkish language has rich and strong word stock hence this limited Arabian letters limit our use of language. This Arabian alphabet is one of the world's most ambiguous alphabets."

The most cruel statements made on Arabs are definitely in

Emevi Age. Especially the Transoxiana expedition of Horasan governor Kuteybe bin Muslim (669-715) is almost explained in the same in all history books ; "Killing everybody wherever he went" "had killed Turks for 13 years", "bloody commander", and he is mentioned to kill all Turks in a violent way in the city who can use weapons. Furthermore "Talkan city was also destroyed. There occurred a thrilling slaughter. When Arabs got tired of killing Turks with swords, they hanged them on trees. The way to Talkan , which lengths up to six kilometres, surrounded by trees on both sides were full of bodies of hanged people." "Kuteybe made incredible slaughters." "After conquering Harzem cities, he throttled four thousand Turks who were captured by his brother Abdurrahman." "This slaughter of Kuteybe who killed every single of Turks wherever he saw continued till his chopped head was thrown to the feet of caliph Suleyman". "Besides Arabs distortion to the Turkish nations lasted for 30 years of poor invasions". Similar statements, although a little milder, takes place in Niyazi Aksit's history books which were used between 1950 and 1970. "Arabs captured Beykent city" "They did incredible slaughter" " They killed every single man that can use weapons" Again in the same years, one of the chief inspectors of ministry of education, Emin Oktay's book used the same statements in 1941.

Again while describing the struggle between Turgash and Arabs, same style is used. Niyazi Aksit, like many other authors tells us how evil the Arabs were before Islam. He used the term "Arabs were too dirty" in a different way to other authors and this term has been used for a long time.

Nationalist writers such as İbrahim Kafesoğlu (1914-1984) were going to express that they were against Arabian rule in Turkish lands. These writers already state the war of Turks in Transoxiana not like a plunder but like a struggle with Emevi people. When leader of Turgash Baga Tarkan was captured by Arabs and executed, this was told in a dramatic way in those books of the time; "Turks offered too much ransom to save their Hakan. However Horasan governor Nasır ibn Seyyar did not accept this and hanged that marvellous Turkish leader which attended more than 72 battles, in front of Turkish army. (728)"

Emevi's age is mentioned in history books with much grudge but we can also see interesting statements in this situation. "It is not possible to relate Arabs invasion concerns with a religion like Islam. It is not sensible to relate Emevi caliphs not believing in and invective manner with Muhammed's religion. Their only concern was to plunder rich countries and add something more to their improving financial balance. Turks, lived as rulers for centuries, of course would'nt accept their rule. Turks would not become slaves rather than being masters by accepting Islam."

Some history books not only see Arabs hostile to Turks but also they regard Arabs hostile while their struggle against Byzantines. English High School teacher Bedriye Atsız and Galatasaray High School history teacher Hilmi Oran make us feel that these are not written by a Turk but by a Greek;

"In Heraclius age, there was a new threat for Byzantines. This threat was Arab threat who tried to control all Asia with the power they gained from Islam. In this age, these Muslim Arabs

got out of Arabian Peninsula and conquered Syria, and threatened the Byzantines by surrounding the city both from sea and land. This surrounding lasted for five years and they were only able to get rid of this surrounding thanks to Grejuva." Same writers used the term "plunderer" for Arabian people who are in battle with Byzantines" It is even possible to see anti Arabian movement while telling about the age of four caliphs."Ebubekir and Osman were so much affected by Islam that there remained no sign of Arabian culture in them, however Osman had some signs of being Arab." Atsız and Oran aggravate so much that they claim that through Emevi age which lasted for eighty nine years, there were fourteen caliph governors and they were Arabian nationalists rather than being Muslims. In the history book of A. Gundogdu and O. Üçler Bulduk, Arabs struggle with Caspians, Turkish are mentioned however there is not a style which can fill students with grudge. Besides, while telling about Emevi's , especially their Transoxiana conquests, they used the same criticisms. These writers tell that due to Emevi's cruelty and slaughters, Islam couldn't spread in Turkish nations swiftly. In today's history book, published in 2008, all points which can lead students into grudge are totally removed. We can regard this situation as a positive improvement.

In history books, Emevi's age is expressed much more different than Abbasi's age. While they used the term "Arab" in Emevi age, they used the term "Muslims" in Abbasi age. In this period Turk lost their heroic manner, and became bound to get help from Arabs which prefer to live in peace and wealth. Caliph Mu'tasim tried to prevent Turks to lose their warrior specialities and built new cities to Turks coming from Baghdad and prohibited Turks from marrying Arabs. In this period, Turks took place in diplomatic positions of government. Especially in Seljuq Age, it was notified that the mission of Abbasi Caliphs was nothing other than to utter the names of Turkish Sultans. Furthermore Bedriye Atsız and Hilmi Orhan claimed that Abbasi Government was not an Arab government but it was mixture of Turk-Persian-Arab governments.

Generally it is mentioned that relations between Turks and Arabs are very good and Turks were able to become governors of provinces, commanders and some other important diplomats of government. Besides, it is interesting thing which was written in high school book published in 1941 by Turkish History Examination Council that related to Harun Resit time, righteous and probably the most important governor of this government, "Many Alevi citizens were throttled after they broke their legs and arms in front of his eye"

Turk and Arab relations don't take place in history books after Yavuz Sultan Selim began to conquer those continent in Ottoman Age. Arabs are not mentioned till the World War I in any history books. However when previous ages were being mentioned the word Arab is used consistently. On this point an investigation which a foreigner did is very interesting. According to him, even while telling about the most problematic nations of Turkish history, Roms and Armenians, treachery is not mentioned. They are some how brother enemies. Despite all, there is still a way to co operate with them. However it is very easy to put the blame on Arabs and slander them as "traitors". So, it is

very interesting that the events experienced during World War I are too much generalised and they are just to other Arabs. After the foundation of Turkish Republic, caliphery and Arabs treachery are mentioned too often in books of history, where Turkish History was written seriously for the first time. It is not much difficult to understand this revolution as it is so close to the removal of caliphate. However when mentioning about the removal of caliphate, it is impossible not to realise how Arabs are humiliated and othered. While telling about World War I period, "What is worse is that real grandchild of prophet, Şerif Hüseyin preferred enemies gold to the honour of Islam and to a kingdom ruled by England, and rebelled to caliphate with all his sons, grandsons and all relatives. He provided desert and urban Arabs to kill Turks who had allways tried hard to preserve and honour Islam and who had allways tried to save Islam from cruelty and slavery, he declared war against to non Islamic." Again in third part of this book serial, while Germany was trying to use Ottoman Empire's caliphate position, treachery is underlined again. "Arabs, after betrayal to caliphate, supported Ottomans enemies and provoked them to attack Ottoman Empire." Maybe this situation has survived till today with some changes. What is interesting here is that, Şerif Hüseyin's rebellion against Ottoman Empire is generalized to all Arabs. This means in history books as if all Arabs co operated with England. To state generally, while Islam history parts of history books are being written, there are many differences between history books about what Arabs did in World War I and Transoxiana. Especially when telling about pre-Islam age, it is interesting that Arabs were stated as "dirty, cruel, pagan", In both situations we clearly see generalizing and othering struggle.

In fact it is out of doubt that Arab identity in Turkey is a matter of image. Especially it is seen that some words which came to out language from Arabian language, humiliate Arab race either deliberately or uncounciously. "You can not make fork from wood and you can not make Pasha from Arabs", "Things like Arab hair" "Neither Damascus nor Arab's face." These are only few examples.

The reason for Turkish and Arab relations to be poor is clearly related to wrong cultural understanding, unbased knowledge of history. In Arab history books, it is also out of doubt that Arab-Turk relations in last 70-80 years are displayed in an unrealistic way. Knowledge of Arabian world in Turkish history books is insufficient and when we think of that present information is based on orientalist view, it is quite natural that this evaluation is sensible.

CONCLUSION

Information in history books which is full of grudge, othering statements and negative manners cause youngsters of both nations to mistake each other though we have lived together for centuries and we are neighbours. We see Turkey in a struggle to find remedies to problems with its neighbours. Border problems with our neighbour Syria are now resolved and we are again in good and friendly relations with them now. This situation can also be referred in history books. It is good to see that th book History I, published in 2008 and the book History

II. which will be read by students next year , are completely out of negative statements related to Arabs and so this will not lead a hostile manner between the young generations on both sides.

In 1974 UNESCO held a programme named Recommendation Concerning Education for International Understanding, Co-operation and Peace and Education which aimed to swap books of schools with other schools abroad and this was applied in many countries. Especially Turkey's and Greece's studies on this field is interesting. Under this circumstances , we also learn from press that, Turk and Arab non-governmental organizations perform similar tasks. What is aimed is that Turkey must give its students reliable and not humiliating and othering information about its neighbours to its own students. These kind of works must be done in mutual conditions and realistic historical education must be given to countries to form the future of these nations. Education's international aims can only performed through this kind of historical language.

BIBLIOGRAPHY

- Akşit Niyazi, History II, Remzi Bookstore, İstanbul 1956.
 Akşit Niyazi- Oktay Emin, History I, Remzi Bookstore, İstanbul 1950.
 Atsız Bedriye- Oran Hilmi, History II, İnkılap Bookstore, İstanbul 1956,
 Bulduk Ö. Üçler-Gündoğdu A., History I, İstanbul 2000.
 Çağatay M.- Akşit Niyazi- Oktay Emin, High School II, İstanbul 1957.
 Çakırtay Osman, History II, Koza Press, bty.
 Dikmen Selahaddin-Koçak Kemal, History I, Üner Press, İstanbul 1990.
 Kara Kemal, History II, Önde Press, İstanbul 2007.
 Kafesoğlu İbrahim-Deliorman Altan, Tarih, History I, İnkılap Bookstore İst.anbul 1976
 _____, History II, İstanbul 1976.
 Mansel A.Müfit-Baysın Cavid-Karal E. Ziya, History I, Maarif Vekaleti, Ankara 1942.
 Merçil Erdoğan vd., History I-II, Ankara 1989.
 Miroğlu İsmet- Halaçoğlu Yusuf, History III, İstanbul 1989.
 Oktay Emin, History III, İstanbul 1968
 Oktay Emin, History II, Atlas Publishing house, İstanbul 1951.
 Okur Yasemin-Genç İlhan vd., History, Ministry of Education, İstanbul 2008.
 Özbek S. Vd, History I, Tutubay Press, Ankara 1995.
 Öztuna Yılmaz, History III, Ministry of Education, Ankara 1979.
 Palazoğlu Ahmet Bekir- Bircan Osman, Turkish Republic History of Revolution and Kemalism, Koza Press, Ankara 1997.
 Parmaksızoğlu İsmet- Çağlayan Yaşar, History I, Funda Press, İstanbul 1976.
 Parmaksızoğlu İsmet, Turkish Republic Revolution History, İstanbul 1981.
 Su Mükerrrem, Mumcu Ahmet, Turkish Republic History of Revolution and Kemalism, Ankara 1981.
 Sümer Faruk-Turhal Y., History I, Ankara 1986.
 Şapolyo Enver Behnan, History of Turkish Republic , Rafet Zaimler bookstore, İstanbul 1973.
 Şirin Veli, History II, Candaş Press, İstanbul 1995.
 Tevfik M.-Rıfat Semih-Akçura Yusuf vd. History I-IV, TTTC, Ankara 1931.
 Turhan Yüksel, History II, Instruction Books Press, İstanbul 1985.
 Mumcu Ahmed vd.,History I, İstanbul 1950.
 Mumcu Ahmed vd., History II, İstanbul 1950.
 Mumcu Ahmed vd., History III, İstanbul 1950.
 Uğurlu Nurer-Balcı E., History II, Serhat/Özgün Press, İstanbul 1989.
 Uğurlu Nurer, History I, Özgün Press, İstanbul 1998.
 Yıldız Hakkı Dursun, Alptekin Coşkun, Bostan İdris, History I, Server Press, İstanbul 1990.

(*I thank my students Seda Özel and Neslihan Hasanusta for their help in scanning files and bibliography)

IN GESCHICHTSLEHRBÜCHERN ANDERS BEHANDELTEN ARABER

ÜBERSICHT

In diesem Artikel wurde versucht, die Aufmerksamkeit darauf, wie die Araber in Geschichtslehrbüchern der ersten, zweiten und dritten Klassen der an das Erziehungsministerium gebundenen Gymnasien, verbildlicht wurden, wieviel Bedeutung der Geschichte des Arabischen Volkes gegeben wurde und was für ein Ausdruck bei den gegenseitigen Beziehungen verwendet wurden, zu ziehen. Es wurde zeitlich ein umfangreicher Zeitabschnitt durchsucht, fast alle Geschichtsbücher, die ab Verkündung des Freistaates bis heute durchgenommen wurden, untersucht. Ausserdem wurde durch das Wissen in den Lehrbüchern auf die Wirkung der Beziehungen dieser beiden Völker, hingewiesen.

Schlüsselwörter: Araber, Türken, Geschichtslehrbücher, anders behandeln

Wir wissen von den Geschichtsbüchern, dass Türken und Araber seit dem VI. und VII. Jh. vor Christus miteinander verkehren¹. Die Beziehungen dieser seit Jahrhunderten naheliegenden, manchmal auch auf der gleichen Geographie lebenden zwei fundierten Völker, nahm vor allem mit dem Abstieg des Islams in die Arabische Halbinsel einen anderen Verlauf. Mit der Verpflichtung des Heiligen Mohammed (571-632) als Prophet und im Anschluss an die Verbreitung des Islams durch die Moslems in viele Regionen hat diese grenzbenachbarten zwei Zivilisationen meistens entgegengebracht. Den religiösen Kriegshandlungen der muslimischen Araber entsprechend wurden Feldzüge gegen die Türken in Mittelasien gemacht, welche sich als Kampfhandlungen zwischen Türken-Araber-Beziehungen fortsetzten; gewann aber eine andere Dimension mit dem Eintreten der Türken in die Islamische Religion. Die in islamischen Armeen Oberstandsfunktionen annehmenden Türken wurden im Laufe der Zeit die Schutzherren der Muslimen. In dieser Lage nahmen die Türken mit der Zeit viele Gesamtheiten, darunter vor allem die Araber, unter ihre Souveränität. Wenn wir daher die Ankunft des Islams als eine Grenze annehmen, dauern die Verhältnisse seit dem Anfang der direkten Beziehungen im VII. Jh. bis heute in verschiedenen Maßstäben an.

Obwohl die Araber und die Türken, die jahrhundertlang zusammenlebten, im Laufe ihrer Geschichte Schicksalspartner waren, wurde dieses Verhältnis in Geschichtsbüchern nicht gespiegelt. Wenn wir das Thema "Islamische Geschichte" nicht zählen, haben in Lehrbüchern der Gymnasien, die Araber und sogar Türkisch-Arabische Beziehungen einen sehr begrenzten

Umfang. Der Auswertungsinhalt über Araber ist begrenzt mit "Grausamkeit und Plünderung", die die muslimischen Araber den Islam noch nicht anerkannten Türken gegenüber zeigten und "Verrat" behaupteten, den sie während des 1. Weltkrieges dem Osmanischen Reich gegenüber machten. Eigentlich wurde von der Gründung der Republik bis Anfang der 2000'er in den Lehrbüchern keine auffallende Änderung zu den Erwähnungen über Araber gemacht und mit einigen kleinen Korrekturen das gleiche Wissen jahrelang gedruckt. Einer der Gründe dieser Routine ist auch, dass die Lehrbücher meistens von den gleichen Personen geschrieben und das vom Autor veröffentlichte Lehrbuch jahrzehnte lang durchgenommen wird.

Eigentlich kann man ähnlichen Aussagen, wie in unseren Geschichtsbüchern vorhandenen subjektiven und anders behandelnden Aussagen über andere Völker, auch in Lehrbüchern, welche in arabischen Ländern durchgenommen werden, begegnen. Sogar begrenzte Forschungen der Forscher über die durchgenommenen Lehrbücher der Arabischen Schüler legen dar, wie entfernt die einseitige Sicht von dem Wissenschaftlichen ist und wie das dargereichte Wissen der offiziellen Weltanschauung die Jugendlichen auf die falsche Route bringt.²

DIE ANALYSE DER GESCHICHTSLEHRBÜCHER

Das Geschichtslehrbuch, das das Türkische Unterrichtsministerium einem sich aus Lehrern bildenden Komitee 1929 verfassen ließ, ist das erste Geschichtslehrbuch in Lateinalphabet, zu welchem wir gelangen. Nach dem im 2. Teil des Werkes, welches als Schüler-Handbuchreihe herauskam und in Teilen veröffentlicht wurde, wird ungefähr 2 Seiten lang die arabis-

che Geschichte behandelt, die Ankuft des Islams und im Anschluss der Reihe nach über die 4 Kalifen-, Emeviden- und Abbasiden- Epochen berichtet. Das Bemerkenswerte hier ist, daß mehr als der sich an die Araber richtende negative Ausdruck die Negativität im Erwähnungsstil von dem Heiligen Mohammed und den anderen Ältesten des Islams benutzt wird. Während der Heilige Prophet Mohammed als schlicht Mohammed genannt wird, wurden die 4 grossen Kalifen als Ebubekir, Ömer, Osman und Ali -ohne die Anfügung irgendwelcher Verehrungstitel- geschrieben.³

Das erste, umfassende Lehrbuch in der republikanischen Zeit ist das Geschichtsbuch, welches die Geschichts-Studien-Gesellschaft als vier Bände dem Komitee aus Abgeordneten vorbereiten ließ. Im Einführungsteil der im 1931 vorbereiteten Buch wird klargestellt, dass dieser als eine Gegenwirkung zum Klerikalismus und Ottomanismus verfasst wurde. Die sich an die türkische Abstammung richtenden Zuschreibungen zeigen offen, dass dieses Buch mit einer nationalistischen Perspektive geschrieben wurde. Vor allem, dass die Kritiken über arabisch gleich im Anschluss der Schriftreform gemacht werden, muss eine Bemühung dafür sein, damit die Gesellschaft die Revolution akzeptiert. Folgende Aussagen über arabisch nahmen im Buch ihren Platz: "Die arabischen Schriftzeichen, die bis 1928 von den Türken benutzt wurden, waren definitiv ein für die türkische Sprache ungeeignetes Schriftsystem. Die türkische Sprache, die reich an kräftigen Lauten ist, war wie gefangen im arabischen Schriftsystem, welches sehr wenige Schallzeichen hat. Das Arabische Alphabet ist einer der kompliziertesten Schriftzeichensysteme der Welt."⁴

Die strengsten Ausdrücke über Araber in Geschichtsbüchern wurden ohne Zweifel beim Erzählen des Monarchie-Zeitabschnitt der Emeviden gebraucht. Vor allem der Maveraunnehir Feldzug des khorassan Gouverneurs Kuteybe B. Muslim (669-715) wurde fast in allen Geschichtsbüchern gleich beschrieben: als "Die Länder, an denen er vorbeizieht mit Blutbesmierer", "13 Jahre lang türkisches Blut vergießer", "der blutige Kommandant"⁵ beschriebene Kuteybe wurde als jemand präsentiert, der allen waffenfähigen Türken auf brutale Weise die Kehlen durchschneidet. Fortgesetzt: "Auch die Besiedlung Talkan wurde zerstört. Auch hier fand ein furchteinflüssendes Gemetzel statt. Die Araber, die von dem Zerstückeln der kapitulierten Türken geschwächt wurden, haben diese Hilflosen einer nach dem anderen an die Bäume gehängt. Der sechs Kilometer lange Teil des Weges, der nach Talkan führt, wandelte sich durch die an Bäume erhängten Leichen in ein fürchterliches Forstgelände um.", "Kuteybe hat noch nie zu Ohren gekommene Katastrophen veranstaltet."⁶ "Nach dem Plündern der Stadt Harezmi ließ er den viertausend Türkischen Jünglingen, die sein Bruder Abdurrahman gefangen nahm, die Kehlen durchschneiden." "Dieses gespielte Drama von Kuteybe, der in Besiedlungen, an denen er vorbeizieht nichts anderes als verbrannte Ruinen und zerstückelte Türkenleichen hinterlässt, dauerte fort bis sein abgetrenntes Haupt vor die Füße von Nachfolger Süleyman geworfen wurde."⁷ "Trotzdem blieben die Überfälle der Araber in die Türkischen Heimatprovinzen ungefähr dreißig Jahre lang als

ordinäre Plündererzüge bestehen."⁸ Ähnliche Aussagen, nur etwas milder ausgedrückt, wurden auch von Niyazi Akşit, dem Schriftsteller des zwischen 1950 und 1970 in Gymnasien behandelten Buches, benutzt: "Die Araber eroberten die Stadt Beykent. Sie machten Grausamkeiten in unglaublichem Umfang. Alle Männer die fähig waren, eine Waffe zu benutzen, wurden ermordet."⁹ Auch Emin Oktay, Oberinspektor beim Erziehungsministerium, übernahm im gleichen Zeitraum in seinem Buch fast ähnliche Äusserungen wie das 1941 vom Komitee veröffentlichten Buch.¹⁰

Auch bei der Schilderung des Kampfes zwischen der TÜRGEŞ Volksgemeinschaft und den Arabern wurde ein ähnlicher Stil benutzt. Viele andere Schriftsteller erzählen, auch Niyazi Akşit, in welchem Maße das schlechte Verhalten der Araber war. Anders als die anderen, war der Ausdruck, den er als Feststellung benutzte, der eine Zeit lang eine weit verbreitete Rede unter dem Volk war, "die Araber sind ganz widerwärtig".¹¹

Schriftsteller mit nationalistischem Charakter wie Ibrahim Kafesoğlu (1914-1984), würden zum Ausdruck bringen, dass sie nicht gegen den Glauben der Türken an die Islamische Religion, sondern gegen die arabische Souveränität im Türkischen Staatsgebiet sind. Diese Schriftsteller erläutern, anders als die veröffentlichten restlichen Bücher, dass die Kriege der Emeviden mit den Türken, keine Plünderungen sondern Kampfhandlungen waren¹². Die Ermordung des in Gefangenschaft der Araber geratenen, von den Führern der TÜRGEŞ Volksgemeinschaftes Baga Tarkan, wurde in Büchern dieses Zeitabschnittes in einem äußerst dramatischem Stil erzählt: "Die Türken boten ein äußerst grossen Lösegeld an, um ihren Herrscher zu befreien. Doch, sowie der Gouverneur von Horasan Nasir ibn Seyyar dieses nicht angenommen hat, hat er obendrein noch den grossen türkischen Herrscher, der sich bis dahin an 72 Schlachten beteiligt hatte, vor den Augen der türkischen Armee hängen lassen (728)."¹³

Sowi, der Emeviden- Zeitabschnitt in Geschichtslehrbüchern mit grosser Abscheu erzählt wird, wird in diesen Studien auch interessanten Folgerungen begegnet: "Es ist definitiv falsch, die Invasionsabsichten der Araber einem religiösen Ideal wie die Verbreitung des Islams, zuzuschreiben. Besonders wegen der Beschimpfung der Emevidennachfolger, an die sie nicht glauben, ist die Zuschreibung der Absicht, daß die Verbreitung der Religion des Heiligen Mohammeds weit entfernt von der Wahrheit ist. Sie liefen nur gierigen Wünschen wie das Plündern von reichen und gut angebauten Ländern, das Finden von neuen Einnahme-quellen für ihr immer wachsendes Budget nach. Selbstverständlich würden die Türken, die seit Jahrhunderten souverän leben, nicht unter die Herrschaft dieser Plünderer treten. Die Türken könnten nicht mit dem Anerkennen des Islams von Machthaberei auf Knechtschaft absteigen."¹⁴

Manche Lehrbuchautoren beschimpfen die Araber nicht nur wegen Beziehungen mit den Türken, sondern sehen diese auch in Kämpfen gegen Byzanz, als den Feind an. Im, von Bedriye Atsız, einer der Geschichtslehrer des britischen Jungen-Lyzeums und Hilmi Oran, einer der Geschichtslehrer des Galatasaray- Lyzeums, verfassten Lehrbuch, erwecken die

Byzanz-Emeviden Beziehungen das Gefühl, als wäre dieses von einem griechischen Autor verfasst worden: "Im Zeitabschnitt des Heraklius bedrohte Byzanz eine ganz neue Gefahr. Diese Gefahr war die arabische Bedrohung, welche mit der Geschwindigkeit des Islam die Grenzen der arabischen Halbinsel überschritt und Bereitwilligkeit zur Ausbreitung auf ganz Vorder-Asien zeigte. In diesem Dynastie- Zeitabschnitt haben die muslimischen Araber die Arabische Halbinsel verlassen und Syrien erobert, wo sie vom Festland und Meer aus bis nach Byzanz kamen und diese Stadt belagerten. Dieses Umzingeln dauerte ungefähr fünf Jahre lang; von diesem Unglück konnte nur dank Grejuva (griechisches Feuer) befreit werden¹⁵. Dieselben Autoren haben wo anders für die Araber, die gegen Byzanz kämpften, die Bezeichnung "Plünderer" verwendet¹⁶. Die Gestörtheit über Araber kann man bei diesen Geschichtsbuchautoren, auch bei der Erzählung über den Vier Khalifen- Zeitabschnitt, sehen: "Ebubekir und Osman wurden derart Muslimisch, dass an ihnen nichts Arabisches mehr blieb. Bei Osman doch waren einige arabische Spuren vorhanden."¹⁷ Das Atsız und Oran duo, welche im Hinsicht auf Emeviden zu weit gingen, sagten, dass in dem Emeviden- Zeitabschnitt, welches neunundachtzig Jahre dauerte, vierzehn Khalifen-Herrscher kamen, die eher arabische Nationalisten als Muslime waren¹⁸. Im, vom A. Gündoğdu und O. Üçler Bulduk veröffentlichten Geschichtslehrbuch, welches seit 2002 durchgenommen wird, wurde neben der Erörterung des Kampfes der Araber mit den Hazar und Türgeş Völkern, keine den Schüler in Hass leitende Sprache verwendet¹⁹. Dabei wurde bei den Erzählungen über Emeviden, vor allem dessen Maveraunnehir Siegen, die heftigen Kritiken auch von diesen Autoren, ausgedrückt. Diese Autoren sagen, dass vor allem wegen den Plünderungen und Massenmorden der Emeviden, der Islam sich nicht so schnell unter den Türken verbreitet hat²⁰. Doch in dem heute behandelten, 2008 gedruckten Geschichtslehrbuch, wurden die Aussagen, die die Araber anders behandeln und die Schüler zu Hass-Abscheuempfindungen führen, komplett abgeschafft²¹. Diesen erreichten Zustand können wir als eine positive Entwicklung, nachlesen.

In Geschichtsbüchern wurde der Abbasiden- Zeitabschnitt in einem ganz anderen Stil, als die des Emeviden, erzählt. Während im Emeviden- Zeitabschnitt die Formulierung "Araber" benutzt wird, wird im Abbasiden- Zeitabschnitt die Gesellschaft als Muslime bezeichnet. In diesem Zeitabschnitt wurden die Türken, Personen die ihre Kühnheit verloren, und anstatt zu kämpfen vielmehr um die Hilfe der Araber, die in Ruhe und Gemüt leben wollen, bittenden Personen. Khalif Mu'tasim (794-842) erbaute neue Städte für die aus Bagdat kommenden Türken, um zu hindern, dass dessen Moral und Kühnheit degeneriert wird und Verbot definitiv die Eheschließung mit Arabern²². Die Türken nahmen in diesem Zeitabschnitt in vielen Entscheidungs-Organen des Staates Platz. Vor allem im Seldschuken -Zeitabschnitt wurde klar gestellt, dass die Pflicht der Abbasiden- Khalifen nichts anderes als das Miteinbeziehen der Namen der Türkischen Sultane in die Predigten, ist²³. Das Duo Bedriye Atsız und H. Orhan gingen mit ihren Behauptungen noch etwas weiter und sagten,

dass der Abbasiden Staat kein Arabischer Staat, sondern ein Türkisch-Persisch-Arabischer Staat ist²⁴.

Im allgemeinen wird ausgesagt, dass die Beziehungen zwischen Abbasiden und Türken ganz gut sind, die Türken in diesem Zeitabschnitt viele Oberstandspflichten wie Statthaltschaft, Kommandantur, erhielten. Dabei wurde auffälligerweise ein Ereignis, welches im Abbasiden- Zeitabschnitt, und das sogar während der Zeit vom bedeutsamsten und gerechtesten Herrscher Harun Reşit (766?-809) stattfand, in dem 1941 von Türkischer Geschichts- Untersuchungs- Gesellschaft gedrucktem von einem Komitee vorbereitetem Lyzeum zwei Geschichtsbücher in einem provokativen Stil als "Er ließ vielen Aleviden vor seinen Augen die Arme und Beine brechen und erwürgen."²⁵ wiedergegeben.

Die türkisch-arabischen Beziehungen in Lehrbüchern kommen nach Yavuz Sultan Selim- Zeitabschnitt, in welchem die Ottomanen anfangen die Region zu erobern, nicht vor. In der Zeit bis zum 1. Weltkrieg werden die Araber nicht erwähnt. Bei der Erzählung über frühere Zeitabschnitte, wird mit dem Begriff Araber äußerst sparsam umgegangen. Die Feststellung eines fremden Forschers zu diesem Thema, ist wirklich interessant. Seiner Meinung nach wird sogar bei der Erklärung der armenisch und rumenischen Beziehungen, welche anscheinend die problematischsten Beziehungen in der türkischen Geschichte sind, nicht von Verrat erzählt. Sie sind fast wie verfeindete Brüder. Trotz allem kann ein Mittelweg gefunden werden, um mit ihnen eine Beziehung herzustellen²⁶. Doch es ist einfach, den Arabern den Titel "Verräter" anzupassen, zu sagen dass sie "in den Rücken fallen". Allerdings ist es auffällig, wie verallgemeinernd und anders behandelnd die im 1. Weltkrieg erlebten Ereignisse sind. In einem vierbändigen Geschichtsbuch, worin nach der Ausrufung der Republik das erste Mal die Türkische Geschichtesthese ernsthaft einbezogen wurde, sind die Khalifat und der Verrat der Araber in diesem Kontext, oft berührte Themen. Vor allem, wenn man beachtet, dass diese in nahem Zeitabschnitt der Abschaffung des Kalifats waren, wird verständlich, weshalb dieser Erwähnung, der Nachweis der Legitimität der Revolution, viel Bedeutung zugeschrieben wird. Doch bei dem Bericht über das Ende des Kalifats ist deutlich, dass die Behauptungen, die sich an die Araber richten, demütigend und anders behandelnd sind. Während die Ereignisse des 1. Weltkrieges erzählt werden "als eine noch bittere Wahrheit, hat der Prophets-Enkel Şerif Hüseyin das Feindesgold, gegen die Würde des Islams und ein Königreich in Obhut der Engländer, gegen die Hochgeehrtheit unter der Führung des Kalifs getauscht, somit zusammen mit seinen Söhnen, Enkeln und allen verschwägerten Verwandten, sich gegen das Kalifat aufgelehnt. Er fing mit dem Wettkampf gegen die nicht islamischen Feinde, die Türken, die ihr reines Blut in ihren Adern jahrhundertlang mit Großzügigkeit fließen ließen, um Islam von Grausamkeit und Sklaverei zu retten und zu beehren, von den Wüsten- und Städte- Arabern, die er mitführte, ermorden zu lassen, an."²⁷ Auch im dritten Buch der Reihe, wird die Feststellung von Verrat, während der Erzählung von dem Versuch Deutschland's, das Osmanische Reich auf seine Seite zu ziehen, um von Kalifs Amt zu profitieren, wiederholt. "Die

Araber wechselten mit dem Verrat gegen das Kalifat auf die Seite der Feinde und nahmen im Krieg, gegen die Ottomanen, teil.²⁸ Eigentlich kam dieser Ausdruck vielleicht, in einem gemilderten Zustand bis heute, an. Das Interessante hier ist, dass der Aufstand von den revoltierten Arabern, geführt von Şerif Hüseyin (1854-1931), so aufgenommen wurde, als wären sämtliche Araber dieser Region beteiligt gewesen. Das heißt, dass die Lehrbücher meistens, ohne irgendwelche Ausnahmen zu machen, das Gefühl erwecken, dass alle Araber nach Vereinbarung mit den Engländern gegen die Ottomanen kämpfen.²⁹ Im Allgemeinen sind die Äusserungen, die in den Teilen der Islamischen Geschichte in den Geschichtsbüchern geschrieben wurden, die Anschauung auf die Araber, deren Invasion auf Maveraannehir und die "Verräte" im 1. Weltkrieg, völlig unterschiedlich geschildert.

Vor allem bei der Erwähnung über Araber vor der islamischen Zeit ist die Betonung in Hinsicht darauf wie dreckig, grausam und heidisch sie sind, sehr auffällig³⁰. In beiden Fällen erscheint die grausame Verallgemeinerung und eine offene andere Behandlung.

Eigentlich ist gewiss, dass die arabische Identität, ein Image-Problem in Türkei hat. Vor allem kann man in einigen Sprichwörtern und Redewendungen, welche sich in unsere Sprache festgehaftet haben, sehen, dass die arabische Rasse absichtlich oder unwissend erniedrigt und anders behandelt wird "Es kann keine Feuerzange vom Baum und kein Pascha vom Araber werden.", "Die Geschäfte haben sich in Araber Haare gewandelt.", "Weder Zucker von Damaskus noch Anblick des Arabers." sind nur einige davon.

Es ist klar, dass es an einem falschen Kultur-Verständnis und einem Geschichtswissen ohne Grundlagen liegt, dass die türkisch-arabischen Beziehungen jahrelang nicht im gewünschten Stand waren. Es ist auch endgültig, dass auch in den arabischen Lehrbüchern über Türken, vor allem die inneren Entwicklungen der letzten 70-80 Jahre, auf einer der Realität nicht entsprechende Weise, ausgewertet wird. Wenn überlegt wird, dass in den türkischen Lehrbüchern fast überhaupt keine Informationen über das arabische Reich vorhanden ist, und die vorhandenen Informationen mit einer orientalischen Perspektive entstanden ist, ist selbstverständlich, dass die Auswertungen auch auf diesem Wege sein werden³¹.

FAZIT UND BEWERTUNG

Die negativen, Haß und Abscheu enthaltenden, anders behandelnden Äusserungen in den Geschichtslehrbüchern führte dazu, die Zukunft der Jugendlichen beider Länder und deren Nachbarn, mit denen sie seit Jahrhunderten zusammenlebten, falsch zu bewerten. Man sieht, dass die Türkei, welche seit Jahren einige Probleme mit seinen Nachbarn hat, in den letzten Jahren mit seinen Bemühungen versucht, dies zu überwinden. Die einst erlebte Grenz- und ähnlichen Konflikten mit Syrien, welcher unser südlicher Nachbar ist, wurden heute gelöst; das Volk beider Länder, fing an, sich mit freundschaftlichen Gefühlen zu betrachten. Diese Lage kann in den Geschichtslehrbüchern beobachtet werden. Es ist erfreulich zu

sehen, dass, die im Jahre 2008 verfassten neuen Geschichtslehrbücher " Geschichte I" und kommendes Jahr durchnehmende " Geschichte II", die negativen Ausdrücke über Araber entfernt und eine objektivere, die Schüler beider Seiten nicht in Feindseligkeit versetzende Sprache benutzt wurde. In der UNESCO wurde 1974 unter dem Titel "gegenseitiges Verständnis, Zusammenarbeit und internationale Friedens Bildung" entschlossen, dass die Mitgliedsstaaten ihre Lehrbücher gegenseitig austauschend bewerten und dieser Beschluss wurde in vielen Ländern durchgeführt. Vor allem sind die Tätigkeiten der Türkei und Griechenland in dieser Hinsicht, im Rahmen der Europäischen Union, Aufmerksamkeit erregend. In diesem Kontext ist es, dass die türkisch und arabischen Nicht-Regierungs-Organisationen auch in einer vergleichbaren Anstrengung sind, von den Informationen der Presse zu entnehmen. Es wird gewünscht, dass die Türkei, die sich in den letzten Jahren mit seinen Nachbarn gut verträgt, seinen Jugendlichen, denen die Zukunft anvertraut wird, eine gesunde Geschichtsbildung gibt und sie sich auch über anders behandelnde und erniedrigende Äusserungen über die Völker um seine Grenzen, weite Geschichtsbildung aneignen. Ohne Zweifel sollte eine solche Anstrengung auf gegenseitiger Koordinierung gemacht und für die Zukunft der Nachbarländer so schnell wie möglich eine realistische Geschichtsbildung erstellt werden. Des Bildungs-kosmopoliten Absichten werden auch nur mit solch einer Geschichtssprache errichtet.

■ FUßNOTEN

[1] Die Türkisch-Arabischen Beziehungen auf beidseitiger Sichtweise, IRCICA Verlag, Istanbul 2000, S. 8.

[2] İsmail Soysal, "Das Kommentar über die These von İbrahim Dakuki", Die Zukunft der Arabisch-Türkischen Beziehungen, (Seminar Angaben), Istanbul 1994, S. 545.

[3] Geschichte, II. Teil, Istanbul 1929, S. 5-13.

[4] Geschichte I, M. Tefrik Bey, Semih Rifat Bey, Yusuf Akçura ua., TTTC, Istanbul 1931, S. 46.

[5] Genanntes Werk, Einführungsteil, S. 65.

[6] Geschichte II, Komitee, TTTC, Ankara 1941, S. 143-144.

[7] Genanntes Werk, S. 145.

[8] Genanntes Werk, S. 143.

[9] N. Akşit, Geschichte II, Istanbul 1950, S.55.

[10] Emin Oktay, Geschichte II, Istanbul 1952, S. 89.

[11] Akşit, Genanntes Werk, S.39

[12] I. Kafesoğlu-Altan Deliorman, Geschichte I, Istanbul 1976, S. 149-50.

[13] E. Oktay, Genanntes Werk, S. 90, 35-36.

[14] Geschichte II, TGUG, Ankara 1941, S.146

[15] B. Atsız-H.Oran, Mittelalter Geschichte II, Istanbul 1956, S.17-19.

[16] Genanntes Werk, S. 50-51.

[17] Genanntes Werk, S. 47.

[18] Genanntes Werk, S. 49.

[19] A.Gündoğdu- O.Ü. Bulduk, Geschichte I, Istanbul 2007, S.70, 74.

[20] Genanntes Werk, S. 113.

[21] Y. Okur-I. Genç ua., Geschichte I, Istanbul 2008, S. 95. 97. 103.

[22] E. Oktay, Genanntes Werk, S. 99-100

[23] Geschichte II, TGUG, Ankara 1941, S. 151-52.

[24] B. Atsız-H. Orhan, Genanntes Werk, S. 52.

[25] Geschichte II, TGUG, Ankara 1941, S. 150.

[26] Etienne Copeaux, "Die Geschichtslehrbücher in Türkei zwischen 1931-1993", Kritiken über Geschichtsbildung, Ansätze, Istanbul 2003, S. 111.

[27] Geschichte IV, Komitee, TGUG, Istanbul 1934, S. 167.

[28] Geschichte III, Komitee, Istanbul 1931, S. 152.

[29] Kemal Kara, T.R. Revolutions-Geschichte und Kemalismus, Istanbul 2008, S. 24; Enver Behnan Şapolyo, Türkisches Repuliks-Geschichte, Istanbul 1973, S. 269-272.

[30] Etienne Copeaux, "Topographie und Chronographie der türkischen Identitäts-Rhetorik", Geschichtsbildung und das Problem der anders Behandlung in der Geschichte, Istanbul 1998, S. 77-78.

[31] Kemal Karpat, "Ein gesamter Überblick zu Türkisch-Arabischen Beziehungen", Türkisch-Arabishe Beziehungen; Im Vergangenheit, Heute und in der Zukunft, I. Internationale Konferenz Berichte, (18-22. Juni 1979 Ankara), S. 3-4.

■ AUSGEWÄHLTE BIBLIOGRAPHIE

Akşit Niyazi, Geschichte II, Remzi Verlag, Istanbul 1956.

Akşit Niyazi- Oktay Emin, Geschichte I, Remzi Verlag, Istanbul 1950.

Atsız Bedriye- Oran Hilmi, Geschichte II, İnkılap Verlag, Istanbul 1956.

Bulduk O. Üçler-Gündoğdu A., Geschichte I, Istanbul 2000.

Çağatay M.- Akşit Niyazi- Oktay Emin, Lyzeum II, Istanbul 1957.

Çakırtaş Osman, Geschichte II, Koza Publikationen, bty.

Dikmen Selahaddin-Koçak Kemal, Geschichte I, Üner Publikationen, Istanbul 1990.

Kara Kemal, Geschichte II, Önde Publikationen, Istanbul 2007.

Kafesoğlu İbrahim-Deliorman Altan, Geschichte I, İnkılap Verlag, Istanbul 1976
-----, Geschichte II, Istanbul 1976.

Mansel A.Müfit-Baysın Cavid-Karal E. Ziya,

Geschichte I, Unterrichtsministerium, Ankara 1942.

Merçil Erdoğan ua., Geschichte I-II, Ankara 1989.

Miroğlu İsmet- Halaçoğlu Yusuf, Geschichte III, Istanbul 1989.

Oktay Emin, Geschichte III, Istanbul 1968

Oktay Emin, Geschichte II, Atlas Verlag, Istanbul 1951.

Okur Yasemin-Genç İlhan vd., Geschichte, EM, Istanbul 2008.

Özbek S. ua., Geschichte I, Tıbbiyat Publikationen, Ankara 1995.

Öztuna Yılmaz, Geschichte III, EM, Ankara 1979.

Palazoğlu Ahmet Bekir- Bircan Osman, Türkisches Revolutions-Geschichte und Kemalismus, Koza Publikationen, Ankara 1997.

Parmaksızoğlu İsmet- Çağlayan Yaşar, Geschichte I, Funda Publikationen, Istanbul 1976.

Parmaksızoğlu İsmet, Türkische Repuliks-Geschichte, Istanbul 1981.

Su Mükerrerem, Mumcu Ahmet, T.R. Revolutions-Geschichte und Kemalismus, Ankara 1981.

Sümer Faruk-Turhal Y., Geschichte I, Ankara 1986.

Şapolyo Enver Behnan, Türkische Repuliks-Geschichte, Rafer Zaimler Verlag, Istanbul 1973.

Şirin Veli, Geschichte II, Candaş Verlag, Istanbul 1995.

Tevfik M.-Rıfat Semih-Akçura Yusuf ua. Geschichte I-IV, TGUG, Ankara 1931.

Turhan Yüksel, Geschichte II, Lehrbücher Verlag, Istanbul 1985.

Mumcu Ahmed ua., Geschichte I, Istanbul 1950.

Mumcu Ahmed ua., Geschichte II, Istanbul 1950.

Mumcu Ahmed ua., Geschichte III, Istanbul 1950.

Uğurlu Nurer-Balci E., Geschichte II, Serhat/Özgün Publikationen, Istanbul 1989.

Uğurlu Nurer, Geschichte I, Özgün Publikationen, Istanbul 1998.

Yıldız Hakkı Dursun, Alptekin Coşkun, Bostan İdris, Geschichte I, Servet Publikationen, Istanbul 1990.